

Коновальчук І. М., О. С. Сударик, // Пріоритети розвитку початкової освіти в контексті становлення Нової української школи: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (24 березня 2021 року) / за заг. ред. Т.І. Шанскова – Житомир: ФО-П «Н.М.Левковець», 2021. – С. 19 – 23.

О. С. Сударик,
студентка ННІ педагогіки;
науковий керівник – кандидат педагогічних наук, старший викладач
кафедри початкової освіти
та культури фахової мови **Коновальчук І. М.**
(Житомирський державний університет
імені Івана Франка)

Педагогічні умови формування соціальної компетентності учнів початкової школи засобами проєктних технологій

На основі теоретичного аналізу проблеми та результатів опитування вчителів нами виокремлено педагогічні умови ефективності формування в молодших школярів соціальної компетентності засобами проєктних технологій. Учені наголошують на необхідності врахування вікових особливостей та соціальних потреб учнів молодшого шкільного віку при організації їх спільної проєктної діяльності. Так, І. Бех зауважує, що розгортання певної позиції дитини щодо людей і речей зумовлює появу можливості й необхідності реалізації накопиченого соціального досвіду в такій діяльності, яка адекватна загальному рівню психічного й особистісного досвіду [1, с. 647].

Психологи й педагоги вважають молодший шкільний вік сенситивним для процесу соціалізації та соціального розвитку дитини. Новий соціальний статус "учня", зміна провідного виду діяльності, виникнення нових взаємин із дорослими, однолітками та соціумом у цілому активно сприяють появі

нових соціальних потреб і навичок взаємодії в новому соціальному середовищі. Дитина починає поступово усвідомлювати, що вона є виконавцем суспільно-значимої діяльності, і це сприяє розвитку в неї нового ступеня самоусвідомлення в суспільних відносинах. Самосвідомість дитини наповнюється новими ціннісними орієнтаціями, усвідомленням системи нових соціальних очікувань щодо її поведінки. Мотиви поведінки та діяльності дитини також насичуються новим соціальним змістом, перебудовується система її відносин із дорослими й однолітками, змінюється комплекс почуттів щодо оцінки її іншими. Потреба самоствердження, визнання, поваги вчителем, ровесниками, близькими спонукає дітей молодшого шкільного віку до спільної діяльності, дотримання соціальних норм, прояву ініціативності, організованості, стимулює почуття обов'язку, відповідальності.

Основними новоутвореннями молодшого шкільного віку є: довільність психічних процесів (учень самостійно ставить мету діяльності, усвідомлює її значення, здатний керувати своєю поведінкою та емоціями); поява внутрішнього плану дій: учень самостійно планує свої дії, обирає способи їх виконання; уміння організувати навчальну діяльність (самоорганізація та самоконтроль); здатність до рефлексії – ставлення до себе та до оточуючих, власні погляди на світ, самоаналіз, орієнтація на зразок чи особистий досвід [2, с. 134]. Тому при організації спільної проектної діяльності необхідно враховувати як вікові потреби та можливості дітей, так і бажання кожного учня проявити себе, відчувати свою значимість у колективі. Кожному важливо, наскільки приймають, цінують його ідеї, пропозиції, внесок у спільну справу. Колектив класу, його ставлення є джерелом переживань дитини щодо свого соціального статусу.

У дітей молодшого шкільного віку посилюється мотивація до спілкування з іншими. Дитина, прийшовши до школи, прагне взаємодії з однолітками. Н. Лавриченко зазначає, що навчання у 1–4 класах можна назвати "початком соціального навчання" [4, с. 87–88]. Тому ефективність

застосування проєктних технологій буде залежати від того, наскільки всі учні будуть включені у спільне обговорення теми проєкту, вирішення поставлених задач, пошуку потрібних ресурсів, оцінювання результатів. Вибір теми майбутнього проєкту може бути різним. Однак зазначимо, що теми проєктів мають відображати необхідність вирішення конкретних практичних задач, актуальних для повсякденного життя дітей, реалізації їх соціальних потреб.

Метод проєктів заснований на гуманістичних принципах педагогіки: у центрі освітнього процесу перебуває дитина з її особливостями, потребами, бажаннями та інтересами. Проєктна діяльність спрямована на розвиток ініціативності та самостійності дітей. Кожна дитина є унікальною та має свої індивідуальні особливості, характер, цінності, інтереси, уподобання. Тому педагоги наголошують, що при визначенні теми, мети, способів організації діяльності дітей у проєкті необхідно виходити з індивідуального соціального життєвого досвіду кожної дитини, для подальшого його розвитку в процесі спільної діяльності учнів, де творчий внесок кожного працює на загальний результат. Це зумовлює використання особистісно-орієнтованого підходу, що сприяє розвитку самобутності, неповторності кожного учня. С. Гончаренко визначає особистісний підхід як послідовне ставлення педагога до вихованця як до особистості, як до свідомого відповідального суб'єкта власного розвитку і як суб'єкта виховної взаємодії [3]. Особистісно-орієнтоване навчання в умовах НУШ розглядається як специфічна педагогічна діяльність створення учням оптимальних умов для розвитку їх потенційних можливостей, формування самостійності, здатності до самоосвіти, самореалізації. Відповідність проєктів віковим та індивідуальним особливостям дітей посилює соціальні мотиви їх діяльності [6].

Важливою умовою при організації проєкту науковці вважають забезпечення активної міжособистісної взаємодії всіх учасників проєкту. Для цього необхідно створення сприятливого психологічного клімату. Це стиль, емоційний настрій, емоційне забарвлення спілкування і взаємодії людей, яке

впливає на їхню спільну діяльність [7]. Він суттєво впливає на гармонійний характер стосунків дітей у колективі, їх емоційних станів.

У науковій літературі вказується, що при відборі тем проєктів потрібно орієнтуватися на їх суспільну значимість, що забезпечує усвідомлення дітьми моральних категорій добра, взаємодопомоги, співчуття, гідності, любові та ін. Взаєморозуміння, взаємоповага, взаємодопомога та відкритість – основа рівноправних соціальних стосунків. Саме проєктні технології сприяють розвитку умінь спілкування, взаємодії в колективі, пошуку спільних рішень, саморегуляції своєї поведінки та емоцій. Суть соціальної компетентності полягає в тому, що дитина навчається правильно оцінювати соціальну ситуацію та обирати відповідний спосіб дій [5, с. 162]. Вирішення певної суспільно значимої проблеми, яка лежить в основі проєкту, сприяє формуванню соціального досвіду й спонукає учнів до активної участі у вирішенні суспільних справ.

Для аналізу й відбору педагогічних умов ефективності використання проєктних технологій у формуванні соціальної компетентності учнів початкових класів також було проведено анкетування вчителів. Найбільш значимими вчителі назвали такі педагогічні умови: 74 % учителів – врахування вікових особливостей молодших школярів (незначний соціальний та моральний досвід, підвищена емоційність, вразливість і водночас пластичність до морально-етичних впливів, імпульсивність та безпосередність поведінки дитини); 62 % – опора на використання індивідуального соціального життєвого досвіду дітей; 56 % – реалізація в проєктній діяльності соціальних потреб дітей (у спілкуванні, взаємодії, самооцінці, у бажанні розширювати коло друзів, спілкування, спільної діяльності); 54 % – забезпечення активної міжособистісної взаємодії учасників проєкту; 51 % – відбір і розуміння дітьми суспільно значимих проєктів..

Таким чином, встановлено, що формування соціальної компетентності учнів початкової школи засобами проєктних технологій буде ефективним за

таких педагогічних умов: урахування вікових особливостей та активізації соціальних потреб учнів початкової школи; максимальне використання індивідуального соціального життєвого досвіду дітей, що забезпечує реалізацію особистісно-орієнтованого та компетентнісного підходів у вихованні та навчанні; забезпечення активної міжособистісної взаємодії учасників проєкту; суспільна значимість проєктів та її усвідомлення дітьми.

Список використаної літератури

1. Бех І.Д. Виховання особистості: підручник. Київ, 2008. 848 с.
2. Вікова та педагогічна психологія : навч. посіб. Київ, 2001. 416 с.
3. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 258 с.
4. Лавриченко Н. Педагогіка соціалізації: європейські абрисы. Київ, 2000. 444 с.
5. Лейчук Р.М. Соціальна компетентність учнів до проблеми визначення змісту і структури поняття. *Проблеми соціальної роботи : філософія, психологія, соціологія*. 2013. № 2. С.160–166.
6. Нова українська школа: poradник для вчителя / під заг. ред. Бібік Н. М. Київ, 2017. 206 с.
7. Психологічний словник / за ред. Н. А. Побірченко. Київ, 2007. 274 с.